

Előfizetési díj.

Videkre postán vagy helyben házhoz hordva

Egész évre	15 frt.
Félévre	8
Negyedévre	4
Egy óra helyben	1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

Megjelenik mindennap, az ünnepeket követő napok kivételével.

Szerkesztői szállítás:

Főter 4-ik szám havá a lap szellemi részét illető közlemények címzendők.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

AZ ÉRTÉKESBB CIKKEK DIJAZTATNAK.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések küldendők.

Hirdetési díjak:

Hatszor hasábozott gármond sor vagy annak tere 6 kr. Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakoribb hirdetéseknek külön kedvezményt is nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket felvesznek:

Bécsben: Oppelik Alajos (Wollzeile 22.) Haenstein et Vogler (Wallfischgasse 10.) Rud. Mosse Publicistische Bureau Budapest: Haenstein és Vogler hirdetés közv. irodája.

Nyitléri cikkek

gármond sora után 25 kr. fizetendő.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„KELET”

politikai és közgazdasági napilap

1875. második félévére

A „Kelet” előfizetési ára:

Félévre	8 frt
Negyedévre	4
Egy óra	1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

A megrendelések legcélszerűbben postai utalvánnyal alólírt könyvkereskedésbe küldendők.

Nyolcz egyszerre beküldött előfizetés után tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

Stein János

„Kelet” kiadója.

Szerbia és a porta.

Budapest, aug. 21.

(A) A szerb politika fejlődése néhány nap óta Európa figyelmét vonzotta magára. Alig tért vissza Milán fejedelem Bécsből, hol a három császári hatalom a béke-politika szigorú megőrzését kötötte szívére, már is kénytelen volt elbocsátani azon miniszteriumot, a mely ezen béke politika egyik főbiztosítékának tartott. A szerb nép háborút akar, a háború és a szélsőség férfait választotta követőivé a törvényhozásba s a válaszok ezen kimenetelének első consequentiája a békés hajlamu Stefanovics-kormány bukása volt.

A fiatal fejedelem meghozta a közvéleménynek azt az áldozatot, hogy elfogadta a ministerium lemondását. De nagy kérdés: ki van-e elégítve a nép szenvedélye ezen fontos concessioval s nem fog-e még többet követelni? Nem fogja-e a hadüzenetet sürgetni? Képes lesz-e Milán fejedelem a kívánságnak ellenállni s elviselni ama consequentiákat, melyekkel reá nézve a háború a külállamok, a béke pedig saját alattvalói részéről kétségkívül járand?

Még részben homály fűdi ama másod világot, mely déli határainkon, a Dunán túl le-

vő török-szláv tartományokban kezdődik, Hercegovinában és Bosznijakországnak lázadás, mely nem oly rettenetes terjedelmű ugyan, még kevésbé pedig olyan diadalmas, mint a délszláv propaganda hirdeti, de mindenesetre nyílt seb a török állam testén: Konstantinápolyban zavar, tehetetlenség s készülődő radicalis kormányválság; Szerbiában forradalmoszerű állapot, melynek hullámai Montenegrót is magokkal készülnek sodorni; izgatottság és agitatio az egész sláv világban — ez a helyzet Európa keletén s ezt a helyzetet ma bizonyára nem lehet megnyugtatónak mondani. Egy hét alatt nagyot változtak a viszonyok s a jövő ígéretei egyáltalában nem valami kecsesg-tetők.

Oka mindezeknek első sorban a konstantinápolyi kormány bűnös indolentiája és megfoghatatlan könnyelműsége. A helyett, hogy a hercegovinai lázadás erős kézzel azonnal elfojtatta volna, hat hetet hagyott tétlenül lejárni s csak most küld nagyobb csapatmegerket a fellázadt vidékekre. Sőt gyámoltalan-sága annyira ment, hogy, noha a délszláv apostolok lázító tevékenysége ismeretes volt, a fenyegetett tartományokban sem tön elővigyázati intézkedéseket, sehol nagyobb számú sereget össze nem vont s megengedte, hogy Hercegovinán kívül még Boszniában is kitűzzék a lázadás zászlóját.

Most már két helyben foly a harc, a mi a mozgalomnak mielőbbi befőzését természetesen még inkább megnehezíti. Pedig egyedül a lázadás gyors elfojtásában van mostan is főszékze annak, hogy európai jelentőségű bonnyodalnak ne támadjanak e dologból. Rövid ideig talán még ingadozhatik Milán, talán visszatartoztathatja föllázított alattvalóit a háborúba avatkozástól. De ha a porta nem képes egyhamar a mozgalomnak véget vetni, akkor mindinkább valószínű lesz, hogy Milán fejedelemnek választani kellend a külvagy a belháború között. Mindkét eshetőség beállta igen komoly következményekkel járhat, melyeket Ausztria-Magyarországnak, de különösen ez utóbbi nem fog közömbösen nézhetni. Sűrű fellegek borítják ma a politikai láthatárt. Meg lehet, hogy egy szerencsés véletlen el oly gyorsan eloszlatja a fellegeket, a mint összehozta őket. De monárchiánknak mindkét eshetőségre el kell készülnie s reméljük, hogy nem fogja magát semminemű váratlan incidens által meglepni engedni.

— Holnap elmegyek — viszonzá Róza és tette hozzá biztató mosolylyal — legalább arról légy meggyőződve, hogy nem fogom kimélni ékesszólói tehetőségemet.

Most belépett a tanácsosné is s mivel Ling kapitány nem volt úgy hangolva, hogy kedve legyen közömbös tárgyakról társalgást folytatni, elfogultságot adva ürügyül távozott, ámbár jövendőbeli napja a leghathatósabb szavakkal marasztalta őt.

— Ma nagyon szeszélyes és rossz kedvű — szölt a tanácsosné Ferdinánd eltávozása után, s munkáját kezébe véve, helyet foglalt az ablaknál.

Künn még világos volt, csak alig kezdett még alkonyodni, mikor hangos szekérgörgés valami nagyobbféle jármű érkezését jelenté.

— Ki lehet az? — szólalt fel kíváncsian a tanácsosné, midőn egy inkább házhoz, mint kocsihoz hasonló alkotmányt látott a városlegtelintélyesebb vendéglője előtt, éppen Widen nagykereskedő házával szemben megállani.

— Mit gondolsz édes Róza ki az! Mondd csak, miért jó ki maga a vendéglős is elébe s mint siet szolgálatjára valamennyi pucér és háziszolga?

Mialatt a tanácsosné így beszélt, megnyílt a kocsi ajtaja s egy nagyon magas, sovány, középkorú férfi szállott ki s szilárd léptekkel és a Widen tanácsosné kifejezése szerint átkozottul előkelő tartással haladt fel a lépcsőkhöz.

— Szeretném nagyon tudni, mifélelegyen lehet ez — jegyzé meg a tanácsosné néhány percnyi hallgatás után ismét, — igazán szeretném tudni. Majd meglátjuk az épület melyik szárnyában fognak neki gyertyát gyújtani, mert ha a felőlünk való oldalra szállásolják el, akkor bizonyosan valami fontos személy; mert hisz a díszszobák ez oldalon vannak.

Még egy pár szó az erdélyi muzeum érdekében.

II.

— L—t. cikkeiben másodsor találkoznak azon kifogással, hogy már az egyetemmel kötött szerződés előtt pár évvel elhozott a kertből a régiségtár, régi idők-től fogva külön volt a könyvtár s így vádunk, hogy a szerződés után a gyűjtemények széthordattak, nem alapos. Vétkeztünk tehát annyit, hogy a midőn a gyűjtemények elszórt állapotáról szöltünk, a régiségtárra nézve nem jegyeztük meg külön, hogy még a szerződés előtt lehozattak a kertből. E bűnünket reméljük megbocsátja az az olvasó, ki emlékszik rá, hogy tulajdonképpen a gyűjtemények széthordása ellen keltünk ki s erre nézve éppen nem lényeges, hogy egyik rész előbb vagy utóbb hagyta oda helyét, elég az, hogy nincsenek együtt, s hogy pedig a régiségtárra, a nélkül, hogy valakinek szüksége lett volna rá, már az egyetem felállítására előtt a piarista templom hátsó része mellett egy gyűjtemény számára teljesen alkalmatlan sötét helyiségekben helyezte el a választmány, ez csak azt bizonyítja, hogy már ekkor másodrangú czélnak tekintette a muzeum látogatathatóságát.

Pardon! a választmányának itt alapos ellenvetése van: betörést kíséreltek volt meg a régiségtárra s minthogy ezt azok, kiknek ezüstpénzre van szükségük, másszor is megtehették, biztosabb helyet kellett a régiségtárnak keresni.

Ajánljuk a vagyonbiztosítás e praktikus módját minden pénzes embernek: ha lakába rablók akarnak betörni, ne hogy erősebb akatokkal s jobb őrizettel védje magát, hanem hagyja oda saját telkét.

A mi pedig a könyvtárt illeti, erre nézve már a múlt alkalommal megjegyeztük volt, hogy egészen más tekintet alá kell hogy jöjjön, mint a többi gyűjtemények. A könyvtár nem tartozik a szemléltető oktatás eszközei közé; a könyvtár minden nap nyitva kell lennie, ott napokig olvasnak tudománykedvelő ifjak s könyveket hordanak ki a város összes tanárai. Ha tehát ez nincs a kertben a többi gyűjteményekkel kapcsolatban, az hiszszük senkinek sem lehet oka a panasza,

sőt ellenkezőleg jelenlegi állapotában fogja mindenki tendén levőnek találni.

Ezek után áttérhetünk azon sarkételre, melynek folytán e lapok L—t. jegyű t. munkatársa összeférhetlenné hiszi az egyetemet a muzeummal s nyilván csak ez egy ok miatt kívánja eltörölni a föld színéről az erdélyi muzeumot.

L—t. nézete szerint muzeum és egyetemi tanszer-gyűjtemény nem létezhetik ugyanazon egy személyben, mert a laikusok nézeti uton való felvilágosítására a nem tudományos szemlélek értelmi mértékéhez kell rendeznünk a muzeumot, míg az egyetemi gyűjteménynek czélja a tudományos rendszer előtűntetése, tehát más elvek szerint kell berendeztetnie; engednünk kell a tantárt, hogy rajta saját rendszerét alkalmazhassa, esetleg próbálgassa, hallgatóival szétszedthesse és pedig a nélkül, hogy a szájátó publicum specialis munkájukban gátként lábatlankodhassék. Van továbbá a kettő között fogalmi különbség is. Az erdélyi muzeum czélja szűkebb honunk megismertetése, míg az egyetemi gyűjteményé a természet egész körének speciális tekintetek nélkül való feltűntetése.

Ez tehát megölő betűje a mi muzeumunknak, e miatt kell hogy lemondjon az életéről s temesse el magát az egyetembe, mert epraeda nélkül nem állhatna meg ez állami intézet.

Tagadhatatlan, hogy L—t. ezen kifogásaiban „van valami.” Sőt részben ép e miatt, ha ma kérdésök tőlünk, hogy szerződünk-e a muzeum felett az egyetemmel, szívesebben „nem”-mel felelünk. Nem azért, mivel ez uton L—t. hito szerint lehetetlené tennők az egyetem létezését, hanem a mivel még jelenlegi szűkös viszonyai közt is bizunk annyira a magyar állam erejében, hogy egy egyetemet, melynek jogi facultása már meg van, melynek orvosi facultásához egy körház és a szélsőségi intézetben nagy mennyiségű tanszer készen áll, a mely egyetemet az állam chemiai és physikai tanszerekkel egy, a hogy ellátta, képes lesz majd ásvány-, növény- és a legszükségesebb állattani szerekkel is ellátni. És a mivel továbbá sokkal nagyobb dícsőségére válnék népünk tudomány szeretetének, ha egy muzeumot melyet maga alapított, mint el-

dig tette, jövőre is önerején tartana fen. Ép most olvassuk a lapokban, hogy Franciaországban a jövő tanév kezdetével három helyen: Párisban, Lille-ben és Augersben magánadatok az ácsok útján három egyetem fog felállítani. Ugyanugyan, hát mi már annyira volnánk, hogy az állam ne tudjon felszerelni egy félig kész egyetemet s a társadalom ne legyen képes fentartani egy már kész tudományos intézetet?

Nó de már e felett hiába való a töprekedés, ötven évre szólóan a szerződés, csak az a kérdés, hogy ép oly összeférhetlenné-e egyetem és muzeum, hogy egyik fenállása multhatatlanul a másik bukáását kell hogy maga után vonja?

Megfelelünk rá a jövő alkalommal.

— A hercegovinai mozgalomra nézve a három hatalomnak a portánál kifejtett actiójáról szóló különböző tudósítások után megbízható forrásból a következő fontos távirati közlést veszi az E—r. Bécsből:

A három hatalom közvetítő lépése Konstantinápolyban elfogadtattak. A hatalmak most a fölkelőkre fognak hatni, hogy a fegyvert le-tétlenül alkudozása lépjenek.

Ugy látszik, a Balkán félszigeten hat hét óta hol árral, hol apadással, de mindig nyugtalanul hullámzó események azon rendes folyásnak indultak, melyet mi is ohajtottunk, s mely mellett ezen csak a szláv tulzók által üdvözölt mozgalomnak nem sokára a kívánható legjobb módon vége szakad.

— A belügyminiszter felhívta az összes törvényhatóságokat egy körrendeletben, hogy az 1872. II. t. cz. által fenntartott állomásokra polgári alkalmazásra jogosított volt altszökeket nevezzenek ki, és az állomások betöltésére a törvény rendelethez képest pályázatokkal hirdessenek; mert a törvényhatóságok jelentéséből úgy győződött meg, hogy több törvényhatóság az illető jt. cz. rendeletnek meg nem felel.

— Az országgyűlés megnyitására vonatkozólag írják a lapok, hogy a képviselőház folyó hó 28-dikára levén összehívja, három nap bevett szokás szerint az összejöve-

Végre nyílt az ajtó s hangzék a Bern asszony által megadott jelszó: Pánkot parancsol-e a nagyságos asszony ma estére hogy süssek vagy palacsintát?

— Még magam sem tudom mi lesz jobb — szölt színllett közönnnyel a tanácsosné.

Egy kis idő múlva kimegyek s akkor majd megmondom, hogy legyen.

De az a kis idő, melylyel a külszin vógett kinzá magát a ház asszonya, csaknem elviselhetetlenül vált reá nézve.

— Mily kiállhatatlanok ezek az örökös házi gondok, — szölt haragot tetteve, felállt, miután nem tudott többé helyt állni, úgy ér-zé, mintha égne a diván alatta. Sietett a Bern asszony szobájába s levette magát egy székre, hével kérde:

— Nős mi hirt hozott Lujza?

Hát bizony a következőket sikerült megtudnunk — szölt a gazdasszony, komoly állásba téve magát urnője előtt, mintha valami jelentést tenne. „Először: hogy azon ur Dániából érkezett ide; másodsor: utazik Stokholmba, harmadsor, hogy nagyon gazdagnak, dúsgazdagnak kell lennie; negyedsor, hogy özvegy; ötödsör és utoljára és ez a legfontosabb, hogy azt kérdezte, ha Widen tanácsos messze lakik-e innét s midőn azt felelték neki, hogy a szembe való ház éppen az övé, azt felelte rá: „Az nagyon szép dolog!” az-al órájára tekintett s hozzátette: „Ma este már igen késő odamenni.” Nevét nem bírta jól kienni Lujza; megmondta, de sietésben elfeledte reá jól figyelni, míg a többi körülményeket fűrkészte. Mit szöl mindehez a nagyságos asszony?”

(Folyt. köv.)

A „KELET” TÁRCZÁJA.

Az

OREG UR VÉDENCZEI.

REGÉNY

két kötetben.

Írta:

Flygare Carlén Emilia.

Első kötet.

XII.

Az idegen. — A tanácsosné zavara. — Ajánlatok, törvek stb.

(Folytatás.)

— Szegény Ferdinánd! — szölt Róza — táj nekem téged ennyire bánattól leveretve látni. Igaz ugyan, hogy hibáztál s gyenge voltál, ez menthetetlen; hanem őszinte megbánásod s azon fogadás, hogy nem fogsz többet kártyázni, nagybátyádat is kibékíthetnék veled. Én legalább erre nézve mindent el fogok követni, mi csak lehetséges; hanem biztos reményt a sikerre még sem nyújthatok. Nem is titkolom el előtled, hogy nagyon is kétesnek tartom azt; hanem légy meggyőződve Ferdinánd, hogy a lehetséges meglágyítani nagybátyád szívét, ügyedet jobb kezekbe nem tehetted volna le, kérséd meghallgatására jobb eredményre más kérelmével sem számíthatnál, mint ha én vállalom azt magamra.

— Köszönet kedves jó Róza — szölt Ferdinánd, könnyű esőket nyomva jegyese kezére. — Mikor mégy el nagybátyámhoz?

telre marad fent. A képviselőház első ülését 30-án tartja meg, mikor is a kornak a miniszterelnök azon átiratát olvassa fel, mely szerint a király az országgyűlést 31-én a várpalotában ünnepélyes trónbeszéddel fogja megnyitni.

Magyar lapok szemléje.

A „Pesti Napló“ a három nagyhatalom szövetségének próbaköveül a keleti kérdést tekint. A Rajánál, ha vész mutatkozik, nincs versenyérdek a szövetségesek közt; a spanyol polgárháború s a római curia politikája nem területi s hatalmi kérdések a három északi udvar szempontjából, de a kelet egyike sem kővönös, mert a török területnek jövője Európa jövőjét rejti öleiben. S a keleti kérdés olyan, minő a szél, melyről azt tanítja a biblia, hogy senki sem tudja honnan jő s hová megy. Adószedés és vérboszu miatt támadt a véres vizsálys csakhamar faj- s vallásháború lett belőle. Az összes hírlapirodalom megrémült. A diplomácia megmozdul s tanácsokat oszt a portának. Pedig feleslegesnek tartja oly nagyon féltetni. És rossz mulatság. A keleti kérdés iszonyai mind csak akkor léteznek, ha a három császárság nem ért egyet, vagy nem öszintén ért egyet. Ma ellenkezőleg áll s a három szövetség szilárd. Európa békéjét a keleti kérdés sem zavarhatja, sőt nem is veszélyeztetheti, ha a három császárság nem akarja. Ha ők maguk közt békét tartanak, üthetik egymást török és rajah, ebből háború nem lesz. Nem passzív szerep illeti meg Európa békéjének őreit. Nem szabad történni a keleten semmi lényeges változásnak beleegyezésük nélkül, vagy akaratuk ellenére, ellenben a mit ők hárman elhatároztak, annak meg kell történni, ha tesszik, ha nem — az illetőknek. Ez most szabály.

A „Jelenkor“ a francia katolikus nemzet életrealóságát ismét tettekben, fényes tettekben látja nyilvánulni. Már is bizonyosnak mondható az, hogy a legközelebbi iskolai év kezdetével három katolikus egyetem fog megnyitni: Lilleben, Párisban, Angersben. Vizsgáztató reá nézve az, hogy az úgy a pusztá lelkesedés stádiumában nem fog maradni. Mind a három helyen az egyetemek alapítására már tetemes összeggel rendelkeznek s ha meggondolja, hogy egy egyetem alapítása mily óriási költséggel van összekötve, vissza nem tarthatja bámuló tisztelétét a francia katolikusok iránt, kik példátlanul szerencsétlen háború után, megsarczoltatva, kifosztva, száz- és százereket áldoznak vallási és kulturai célokra.

A „Nemzeti Hírlap“ úgy találja, hogy

Vogt Károly,

a hasznos és kártékony, a rosul ismert és rágalmazott állatokról.

Fordította:

Lakatos József,

A világhírű természettudós Vogt Károly alább következő felolvasásait fültnak állítása szerint gyönyörrel hallgatta Genf intelligenciájában, valamint a később közkívánatra német kiadásban megjelent szövegét Németország közönsége saját tapasztalatuk szerint nagy buzgósággal és haszonnal olvassa, s mint a kerti, mezei és erdei gazdasággal nagy mérvben foglalkozó nép a benne talált igazságokat meglepő jó eredménnyel alkalmazza.

Honunkban különös szén vedélylyel mívelik a már természetből is kiváló kedvezményekben részesített és gazdag termőréteggel borított földet, s a földmívelés jelesen vidékünkön — alkalmasabb foglalkozás hiányában — mondhatni egyedüli biztos jövedelmét képezi népünknek.

Ezt mutatják kormányunk bölcs intézkedései is, midőn az átértett alapfoglalkozását az országnak a külföld példájára felléltett gazdasági felsőnépiskolákkal iparkodik a nép között fejleszteni és szélesíteni.

Ezen üdvös, és különösen a folytonosan szaporodó, s tér és életmód szíke miatt tömegesen kivándorló szekely nép mindennapi igényeire vonatkozólag elkerülhetetlen szükségű czél elérésére ohajtja a híres schweizer lelkes és természetbarát Tschudi „Madarak és rovarok“ című értekezését is megismertetni *) olvasó közönségünkkel, valamint ugyan e célból kívánom Vogt Károly hason irányú felolvasásait magyarítva közölni.

S ha ezáltal a népünk érdekében hozott intézményeket csak egy betűvel is szaporíthatam, és tapasztalnam azt, hogy hazánkban is, mint külföldön, a valóban hasznos és igazán kártékony állatokat megismerve, érdemük szerint ápolják vagy üldözik, s ezáltal a természet utóérhetlen bölcseséggel berendezett háztartását elősegítve magoknak eddig csak ritkán tapasztalt, de mindig másunna magyarázott hasznát hajtának, örömmel gondolnék még azon perekre is, midőn ezen munkának csak első szavát is magyarrá tettem.

Baróthon 1875 aug. hó a Fordító.

*) Lásd „Kelet“ 1875. 170 és következő számain.

a feudális és katonai pártok meg akarják kerülni Andrassy állását. A délszláv mozgalom erre kedvező alkalmat nyújt. A külügyminister ellenei azt mondják, hogy a külügyminister a monarchia érdekeit magyar szempontból itéli meg és Magyarország érdekeinek feláldozza az osztrák monarchia jövőjét, világmissióját (!) és a dynastia jövőendő hatalmát. Szerintök az osztrák monarchiának magához kellene ragadni a fellázadt török tartományokat és nem törődve a magyar fajjal és osztrák-németekkel, egy autonómikus országokból álló egységes nagy államot kellene alakítania absolutistikus fedőzettel, mely alatt aztán az anektálándó török provinciák könnyen megférnének. Azzal, hogy e nagyszabású politika kivihetetlen, a feudális-katonai párt nem törődik. De nálunk e nagyszerű program csak maszlag a katonai párt megnyerésére, mely nem törődve a politikával, katonai szempontból, minden áron anektálni akarná Boszniát és Hercegovinát. Thun gr. és társaira nézve ez csak ürügy arra, hogy a katonai párt segítségével megbuktassa Andrassyt s ezáltal megakadályozza a monarchia tovább fejlődését a dualistikus alapon. A mire a feudális osztrák párt törekszik, az a szabadság elnyomása a monarchiában és az intelligens osztályok lenyűgözése a papi hatalom és a félig civilizált szláv töredékek lenyomása által. Valószínű, hogy Andrassy tisztán látja a helyzetet s nem engedi magát sem nyílt, sem titkos ellenségei által megcsaltni.

A hercegovinai lázadás.

A nagyhatalomnak Konstantinápolyban kifejtett actiója és a délszlávok mozgalmairól a „P. N.“ a következő nagyérdemű tudósítást vet:

— Bécs, aug. 20. A miről már tegnap tudósítottam önt táviratilag, anok lényegét ma megerősíti a „Corr. Bur.“ a bécsi lapokhoz szétküldött következő táviratban:

Konstantinápoly, aug. 19. Ausztria-Magyarország, Oroszország és Németország követi tegnap a nagyvezérel hosszabb értekezletet tartottak. Arról biztosítanak, hogy a követek azt tanácsolták, hogy a Hercegovinában szüntettessenek meg az ellenségeskedések, hogy meg lehessen tudni a felkelők panaszait: a kormány azonban erre nem volt hajlandó. Ignatieff tábornok ma audientíán fogadtatott a szultán által, a mely után a nagyvezér a szultánhoz hivatott. Szombaton az idegen dipl. képviselők az orosz követésben gyűlnek össze. Az utolsó hírek, melyeket a kormány Hercegovinából kapott, kielégítőleg hangzanak. Dervis pasa azt constatálja, hogy az izgatottság szü-

Első rész.

Babonák a kártékony állatokat illetőleg. — A tárgy körülírása. Az észlelet nehézsége. A tárgyalás rendje. Kikerülés és elpusztítás eszközei. Rovarevők: Szárnyasgegek (Bőregerek — Denevérek) Vakondok. Cziczkányok. (Mezei egerek) Sün- (Tövis) disznó.

Több mint tíz év előtt felkért Nizzában egy hozzáam barátságos indulattal lévő apát, hogy vizsgálja meg egy csicsóka- (Topinambour — Artischocken) földet*), melyet a hernyók a legszálnalomramtőbban elpusztítottak.

A pusztítást csakugyan borzasztónak találtuk. A legalább 12 holdnyi területen lévő gazdag termésnek fele már menthetetlen veszte volt.

A tulajdonos hozzátartozóival együtt nemével a kétségbeesésnek küzdött.

En az első pillanatra megismertem a hernyót barnás szürke színe- és rostozott töviséről. A bogáncs szöglencz (Vanessa cardui. Distelfalter) hernyói lepték el az ültetvényt. Jól ismertem őket: ifjú koromban sokszor pillangóvá neveltem őket.

A szántóföld közepét száraz árok hasította végig. Ennek egyik felén a csicsóka szárai mint megannyi száraz fuszulyka-karó az emésztő hernyók ezreitől borítva meredeztek ég felé.

Az árok másik felén, a hernyók nem jutván még oda, az ültetvény a legszebb zöldben kacérkodott.

Tanácsoltam tehát, hogy az árkot töltés teli rögön vízzel, hogy az által a hernyók a tovább terjedéstől s pusztítástól meggátolva a reájok fordított minden kézügyben lévő módal és erővel az utolsóig kipusztíthatók legyenek.

A gazda vállvonogatások mellett felel erre, hogy a tanácsolt eljárásnál haszontalanabb dolgot keresse sem lehetne találni, mert a hernyók ezeltől 8 nappal mint nagyon apró férgek a szétől hajlattak ide Afrikából a fengeren keresztül s most csak nem fogják magukat egy mihaszna alig néhány lábnyi szélességű ároktól visszatartani.

Erre, hogy a hernyók eredetéről felvilágosítsam, megmutattam neki a már erőltlenül ugyan, de még imitt-amott szállongó bogáncs-

*) Külföldön a csicsókát marhák, sertések tiltakarmánya pótlására nagy mérvben és haszonnal termelik.

Fordító.

nőben van, s a fölkelés gyors leveretése várható.

E távirathoz némely részletet csatolhatok, melyek azt kiegészítik. A távirat nem emlékszik meg gr. Zichynek a szultán általi fogadtatásáról, mely pedig megtörtént aug. 17-én. Azon követelmény, hogy az ellenségeskedések megszüntetessenek, úgy értendő, hogy a három nagyhatalom azon tanácsal szolgált a portának, hogy a katonai intézkedések mellett a fellázadt tartományokban léptesse életbe mindazon kormányzati reformokat, melyek az ingerültségre leginkább okot adó bajokat megszüntetnék. A három nagyhatalom úgy lép föl, mint Törökország barátja, a státus quo fenn tartója s mint az alább említendő tényből kitetszik, nemcsak jó tanácsot ad a portának, hanem összes befolyását arra is felhasználja, hogy a lázadást lokalizálja, s a fölkelésnek az ajánlott módon való lecsönésítését a portának lehetővé tegye.

Az együttes föl lépés ténye eléggé bizonyítja, hogy a három nagyhatalom egységesen, a legteljeseb egyetértéssel jár el. A három császár szövetsége a békét jelenti s a béke érdekében érvényesíti most befolyása egész súlyát e szövetség a keleten. Csak is a béke levén a közbelépés czélja, ez lehetővé teszi, hogy a tett lélekhez más hatalmak is csatlakozzanak. Illetékes helyeken azt vélik, hogy Anglia is, melynek követe már egy héttel ezeltől sietett a szultánnak azt elmondani, hogy mit tervez a három szövetséges, a nélkül azonban, hogy Anglia részéről mást, mint kenetteljes jókívánatokat helyezhetett volna kilátásra, azt vélik, hogy Anglia is csatlakozhatik a három szövetséges által tett diplomatiai actióhoz, s meglehet, hogy Anglia követe is ott lesz az idegen diplomatiai képviselők azon szombati gyűlésén, mely a fentebbi távirat szerint az orosz követésben fog megtartatni.

Hogy az értekezlet az orosz követésben tartatik: az ne vezessen senkit se tévútra. Oroszország együttesen jár el Ausztria-Magyarország és Németországgal s csak legújabbban és nyomatékosan éreztette befolyását a három szövetséges által kifejtett diplomatiai actio sikerének biztosítására.

Szerbiáról szölok. A „Pol. Corr.“ néhány nappal ezeltől kiröppenté a hírt, hogy Ristic fog megbiztatni a szerb kormány alakításával, míg más nap ugyan e lap már csak azt állítja, hogy a Ristic-kormány lehetséges, harmadnap pedig azt mondá, hogy oly miniszteri nevégyezékek keringenek, melyekben Ristic neve előfordul. Ma, aug. 20-án újabb variatio olvasható e könyomatu lapban Risticről, melyet ide mellékelek. (Alább közöljük.)

szöglencz pillangóját; de hiába nem tágitott az én emberem az ő afrikai állításától egy körömfeketényit sem s határozottan erősíté, hogy a hernyókat semmiféle árok sem képes pusztításaiban megakadályozni. Így aztán a nélkül, hogy valamely természetes expedienst iparkodott volna a hernyópusztítás megszüntetésére felhasználni: egy néhány misét mondatott a csapás elfordításáért és keresztény önmegtartóztatással nézte miként aratják le a hernyók ültetvénye másik felét is az ördögöknek.

Ezen eset megvalóulni figyelmessé tett. Az olasz földésznek tudatlansága mindenesetre sajátlatraméltó; de vajjon mi, kik magasabb míveltséggel dicsekszünk, jogosan mosolygunk-e ama boldogtalan nizzai?

Nem találkoznak-e elég fonákssággal, buta előítélettel, babonassággal népünk, sőt mívelteink között?

A földmives például, ki megelégedéssel szögez csűrjének kapujához egy-egy ölyvet vagy baglyot, szívesen fizet minden elfogott vakondért néhány garast, nem tesz-e avval egyenesen kárt magának, hogy ellenségeinek ellenségét pusztítja s nem jobban kárhozzatható-e az olasznál, ki evvel szemben gyermekek hiszékenységében a valóban létező baj elhárítására tehetetlen segítséget hív fel és azt hatásosnak hiszi.

Midőn itt a kártékony és hasznos, a félreismert és elrágalmozott állatokról akarok beszélni, fogalmaim e tekintetben egészen a két-kulacos emberi önzésen alapulnak, mellőzve minden további tekintetbevetelét a netalán előforduló jó és rossz nagy kérdésének. Egyszóval azon viszonyra szorítkozom, melyben az állatok az emberrel vannak, kit én eredet óta előbbiek zsarnokának ismerek s állítom, hogy azok, melyek ellenségeink ellenei, azok a mi barátaink — elleneink barátai pedig a mi ellenségeink — és barátaink barátai barátaink nekünk is. Ezt mondja a régi francia közmondás is, t. i. „Minden a mi ellenünk van, ártalmas; minden, a mi közvetlen vagy közvetve ellenségeink kiirtására segítséget nyújt, hasznos.“

Ezen utóbbi tételre különösen szeretném figyelmeseztetni önök. A valódi természet állandó harcziállapot, létérti folytonos csatározás ellenségekkel és pályázókkal szemben, mely háború csak koronként, télen át szüntetik meg rövid időre, hogy az ideiglenes fegyverszünet alatt a harczóoldalak magokat kipihenve annál erősebben és kitartóbban törhessenek ismét egymásra.

Ebből is látható, hogy a „Pesti Napló“ helyesen fogta fel a Ristic-combinatiót. Önök azt jegyezték meg, hogy Milán bécsi utazása után a multjával nem szakított Ristic szerb kormányelnöksége valószínűtlen s ha csakugyan ez államférfi bizatnék meg a szerb kormány alakításával, Milán fejedelemnek Ristic részéről oly garantíák birtokában kell lennie, melyek a fejedelmet biztosítják az ellen, hogy vakmerő kalandokba ne sodortassék.

A „Pol. Corr.“ alábbi cikke mindenben igazat ad e felfogásnak. De történt más is. Szerbiában egy tekintélyes párt a háború mellett buzog, s mint mindig, egy most is, Oroszországba vetette reményét. Oroszország azonban, mint megbízható helyről hallok, a legújabbban a legkomolyabban figyelmeztette a szerb fejedelmet a lehető következményekre, ha a háborúba belemegy, a felelősséget a fejedelmre hárítván.

Oroszország elépésével a lehetőkéonyabban megczáfoltá azokat, kik azt hitték, hogy Oroszország külön czélokot követ a jelenlegi actionál is. Oroszország e föl lépése nagy consternatiót idézett elő Belgrádban, s ha voltak Risticéknek hadi terveik, az ezekben fektetett remény nagyon leszálhatott. A Ristic kormányra kerülése most egyáltalában valószínűtlen; de ha meg is történik, az nem fog birhatni oly veszedelmes jelleggel, a minőt annak kezdetben tulajdonítottak.

Oroszországnak Belgrádban tett lépését értem a fentebbi sorokban, melyekben azt állítom, hogy e hatalom nyomatékosan éreztette befolyását a három szövetséges dipl. actiójának sikere érdekében. E dipl. actio előtt a porta, ha tán egyelőre tartózkodó állást is foglalt el annak irányában, kétségkívül meg fog hajolni és pedig annál inkább, mert Dervis basa azon jelentése, hogy az izgatottság szűnik, ma még a jámbor muzulmán regék közé tartozik.

A „Pol. Corr.“ a szerb miniszterválságra vonatkozó mai jelentése, melyről fentebb szó van, így hangzik:

Azon kételyekkel szemben, a melyek itt-ott az iránt fölmerültek, vajjon dr. Ristic Jo- van csakugyan Milán fejedelem meghívására s nem saját jószántából sietett gyorsan Belgrádba, positive állitható, hogy tényleg valóban fejedelmi felhívás volt az, melynek eleget tenni a nevezett szerb államférfi sietett. Nyilatkozatok, melyeket Ristic legutóbbi itt tartózkodása alkalmával hozzá közelebb álló egyéniségek előtt Bécsben tön, tökéletesen megerősítik a már kifejezett nézetet, hogy ha esetleg átvénne az ügyek vezetését Szerbiában, ez nem azzal a mértékkel lesz mérendő, melyet reá, mint független államférfira alkalmazni szokás. Risz-

Ha a természet békéjéről szölok, úgy arra csak azon pillanatban lévő érzelmeinket vizsgálunk át s magunkat csak is benső hangulatunk által indokolt csakis benső hangulatunk által indokolt csalódnak engedjük át. Nagyon békés és kéjemesnek tetszhetik nekünk, midőn az erdő friss zöldjében, csörgözde patak partján, dagadó mohára telepedünk; ekkor a természet békéjéről dicsőenket is hajlandók volnánk dalani; pedig ha figyelmesen körülnézünk, minden inkább találhatunk magunk körül csak békét nem. A levegőben, fűben, földben és vízben egyenlőképp foly a pusztítás; a létért szakadatlan foly a harc mindazon apró és nagyobb állatok között, melyeknek látásában többször gyönyörködünk.

Azon madárka, mely oly kecsesen szögdél ágról ágra s időnként gyönyörűen énekel, látszólagosan békés mulatsága alatt csupa ölkölési gondolatokat táplál a napfényen előtte sütközdeó legyek ellen. A távolban kalapáló harkály ebédjéhez bogarakat s kukacokat kopácsol elő.

A fűkés (Ichneumon,) mely a virágokon hintáz, szerencsétlen áldozatot keres, mely utódainak táplálékul szolgáljon. Az ember maga ez általános harc közepette minden gondjaival s miveleteivel egyedül önfentartására törekszik, melyet csakis más lények árán biztosíthatván magának, némelyt rabszolgái közül szövetségesévé emel s azt korántsem erkölcsi vagy más emberi érzelmeiből, vagy pedig azon tulajdonságok iránti tiszteltetből, melyeket szövetségesében talán feltalálni lehet — hanem pusztán saját énjének hasznára s jólétére védi, sőt — míveltségének foka szerint még tiszteli is. Talán a batla (Ibis), melyet az egyiptomiak tiszteltek, vagy a golya és a fecske, melyeket mi Németország és Helvetiában védünk s melyek csak előállatokkal táplálkoznak kevésbé kegyetlenek, mint a héja vagy az ölyv, melyeket kitelhető módon üldöztünk?

Felolvasásaim tárgyát összevonom tehát s egyedül azon állatokra szorítkozom, melyek s embernek hasznát hajtának vagy kárt okoznak; de az anyagot, mely a kinért időn mesze tul haladna, itt is erősen meg kell szűkítenem.

Kihagyom értekezéseimből például az ember elődi és összes házi állatait; nem foglalkozom a vadászat körébe tartozókkal; a tulajdonképeni vadállatokat, melyek kiválólag csak erdőkben tanyáznak átengedem az erdő-

tios ur „Ialkiismeretlen hogy Szerbia létele talán vágyból kockára téessél.

Szerbia földrajzi fekvésével és mint sik föld sokkal rosszabb helyzetben van, mint Hercegovina és Montenegro, hol a hegyi háboru győngyöböröknek is lehetővé teszi az ellenállást. Ristic beszégetését azon biztosítással fejezte be: ha kormányra kerül, békét tart, a mig csak tehetségében áll.

A szerb miniszterelnökségre ujonnan emlegetett jelöltet Mijatovics urat, a visszalépett kormány volt pénzügyminiszterét tehetséges férfinak mondják, a ki tanulmányait Német- és Franciaországban végezte be. Neje angol nő a ki nagy előszeretettel foglalkozik az irodalom terén. Szerb nyelvből több fordítást eszközölt s s nehány eredeti munkát is irt Szerbiáról. A mi Mijatovics politikai képességeit illeti, azok nem emelkednek tul a mindennapiság magaslatán; különösen a felett kételkednek, rendelkez-e az erély ama fokával, a mely a jelen viszonyok közt nélkülözhetetlen. Egyénisége nem népszerűtlen az országban; tagja az omladinának.

BELFÖLD.

Torda, 1875. aug. 20-án.

(Torda és a tanúgy.)

Tisztelt Szerkesztő úr!

Közmívelődésünk érdekeit — minűnny úgy tapasztaltam, hogy a szerkesztő ur kiváló figyelemre méltítja, — becses lapjában egy kis helyet kérek az alábbi soroknak.

Ama tanúgyi mozgalommal szemben, mely néhány év óta Magyarországon is megindult és a mely mindenfelé oly örvendetes és a külföldet is meglepő eredményeket szült, Tordát nagy mulasztások terhelték.

Minél nagyobb volt aggodalmunk a miatt, hogy a közoktatás terén annyi éven keresztül nálunk egyellen nevezetes lépés nem történt: annál nagyobb elismeréssel kell most megemlékeznünk a közelebről újra szervezett iskolásközről és mindazokról, kik Tordán — mondhatni nehéz körülmények között — a polgári fiú és leány-iskolák kérdését annyira vitették, hogy már ez év oct. 1-én az előkészítő osztályokkal megnyitnak. — Elő készít ő osztály!

Ez az mi engem részben e sorok írására késztetett. Tudom szerűnt Magyarországon, de különösen az erdélyi részekben, a polgári iskolák előkészítő osztálylval nem birnak. Már pedig tudva azt, hogy nálunk a népiskolák mennyire rendezetlenek és gyengék, erre vég-

szöloknek, kiknek hivatásokkal jár velők foglalkozni.

Most csak azon állatokat veszem szemügyre, melyek a mezei és kerti gazdaságban tágas értelemben vére jelentőséggel birnak.

S még így ezen szűkített körben is oly rendkívül bőnyagu a felvett tárgy, hogy lehetetlen felolvasáim rövid tartama alatt mindazon kisebb és nagyobb barátait és ellenségeit gazdaságunknak csak felemlitenem s röviden jellemezni is, hanem azt csak töredékesen szabadon választott képekben mutathatom fel.

Kénytelen vagyok ezért felolvasásaim alakjaiban oly választékokat állítani ki, mely eltekintve Középeuropa különösen Németországon szorosan vett viszonyaitól, nevezetesen e nem-beli tapasztalataim folytán szükségesnek mutatkozik.

Az állatvilágban minden úgy megy mint az emberi társaságban: némely álatok jobbak hírnűnél, míg másokat érdemetlenül becsűnek, ápolnak és védnek. Felolvasásaimban kiváló figyelemmel fogom ezért felkeresni és bemutatni azon állatokat, melyek titokteljes éjjeli üzemek, viszataszító alakjaik s kellemetlen büzőkkel utálatot ébresztenek fel, vagy régi idegen országokból más fajokról áthozott legendák s monádok miatt rágalmaztatnak; sőt félreismérésből származott alaptalan gyűlöletből még üldöztetnek is.

Nem kevésbé iparkodni fogok levonni a nimbuszt mindazokról, melyek azt bármí módon is, de érdemetlenül bitorolják. Évtizedek óta foly ugyan e tekintetben a felvilágosító tanítás, de mindazáltal a természettudomány tapasztalatainak átültetésére még tág mező maradt üresen különösen a nép között.

Ennélfogva nem is czélom nekem az észlelték száraz elbeszélése, hanem azáltal azt akarom elérni, hogy az olvasóban a vizsgálódási, buvárkodási vágyat ébresszem fel. Ki egy-szer bepillantott a mezőn és kertekben barangoló apró természetek üzemibe s megizlette azon sajátos ingerlő hatást, mely ezen foglalkozás közben helyes felfogáshoz, egészséges értelemben vezet, az nem fog több róla könnyen lemondani, ha vizsgálódásai nehézségekkel s idővesztéssel vannak is összekötve. Türelem itt a legelső tulajdonság, melyvel ellátnia kelle magát aszemlézőnek; hogy az érzé- napokra hosszant mozdulatlan figyelje a aradat

